

Lausunto

2022-02-02

VN/4118/2019
VN/4118/2019-PLM-231

JAKELU

Puolustusministeriön lausunto

Oikeusministeriö on pyytänyt puolustusministeriön lausuntoa parlamentaarisen ohjausryhmän ja asiantuntijatryöryhmän avoimuusrekisterilakia koskevasta hallituksen esityksen luonnoksesta.

Puolustusministeriö toteaa, että esitystä pidetään kannatettavan puolustushallinnossa. Puolustusministeriö haluaa kuitenkin kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin:

1. Soveltamisala

Puolustusministeriönä näkemyksen mukaan käsiteltävänä olevassa mietinnössä on pyritty yksityiskohtaisesti vähintään perustelutasolla määrittelemään vaikuttamistoimintaa ja ammattimaista neuvontaa. Myös tällaisen toiminnan kohteena olevaa päätöksentekoa on pyritty määrittelemään vastaavasti yksityiskohtaisesti. Tästä huolimatta rajanveto normaalin markkinoinnin, konsultoinnin ja varsinaisen vaikuttamistoiminnan välillä voi osoittautua erittäin haasteelliseksi ja tulkinnan varaiseksi.

Puolustusministeriö katsoo, että mietinnössä ei ole täysin selkeästi todettu, kuuluuko esimerkiksi hankinnat ja niihin liittyvä markkinointi ja myyntityö vaikuttamistoiminnanalaan. Mietinnössä on sivulla 45 todettu, että tavanomainen ja välttämätön yhteydenpito, kuten erilaisten lupa- ja tukiasioiden hoitamiseen viranmaisissa, hankintaan osallistumiseen ja sen toteuttamiseen tai muuhun vastaavanlaiseen tiedonvaihtoon olisi ehdotuksen 3 §:n mukainen poikkeus. Toisaalta sivulla 34 todetaan epäselvästi, että tapauskohtaisesti lobbausta voi kohdistua valtionhallinnon eri osiin tarkentamatta, mitä nämä osat voisivat olla.

Puolustusministeriön näkemyksen mukaan ei ole täysin selvää, kuuluuko viranomaisten hankintatoimintaan liittyvä vaikuttamistoiminta lain soveltamisalaan vai ei. Näin ollen puolustusministeriö katsoo, että ehdotusta tulisi täsmentää ja esimerkiksi hankintatoiminta rajata selkeästi ulkopuolelle ainakin siihen liittyvien salassa pidettävien osien osalta.

Puolustusministeriö esittää harkittavaksi, tulisiko esitys rajata koskemaan ennen kaikkea kansanedustajia, ministereitä ja heidän avustajiaan sekä valtioneuvostoa. Tätä voitaisiin pitää perusteltuna mietinnössä esitetysti se, että kansanedustajat, ministerit, ministereiden toimikaudeksi nimetyt valtiosihteerit ja ministereiden erityisavustajat ovat päätöksentekojärjestelmän keskeisimmät poliittiset toimijat, joihin lobbaaminen usein kohdistuu. Lisäksi julkisuuslakia ei sovelleta eduskuntaan tai kansanedustajiin.

2. Esityksen suhde salassapitoperusteisiin

Puolustusministeriö näkee, että huomioon ei ole riittävästi otettu valtion turvallisuuteen liittyviä näkökantoja.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Puolustusministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 31
00131 Helsinki

Eteläinen Makasiinikatu 8 0295 16001
Helsinki +358 295 16001

kirjaamo.plm@gov.fi
www.defmin.fi

Esimerkiksi Puolustusvoimien operatiivisen toiminnan päätöksenteon ja hankintojen päämääränä on toteuttaa ja turvata Puolustusvoimien sotilaallinen suorituskyky, johon kuuluu muun muassa toiminnan suunnittelu, rakentaminen ja ylläpito mukaan lukien sotilaallisen suorituskyvyn materiaallinen puoli. Mietinnön perusteella vaikuttaisi siltä, että puolustushallinnon olisi julkaistava tähän liittyvä konsulttitoiminta ehdotettuun julkiseen rekisteriin.

Mietintö ja esityksen luonnos vaikuttaisivat olevan myös ristiriidassa julkisuuslain kanssa, jossa nimenomaisesti on poikkeuksina julkisuusolettamasta säädetty esimerkiksi sotilastiedustelu, puolustusvoimien varustaminen ja kokoonpano sekä puolustusvalmiuteen varautuminen salassapidon perusteiksi. Lisäksi vahinkoedellytystä edellyttävänä salassapidon perusteina on mainittu henkilöiden, rakennusten, laitosten, rakennelmien sekä tieto- ja viestintäjärjestelmien turvajärjestelyt.

Sotilaallista maanpuolustusta koskevien asioiden valmistelu- ja päätöksentekoprosesseihin voi täten ensinnäkin sisältyä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24.1 §:n esimerkiksi 10 kohdan perusteella salassa pidettäviä tietoja, minkä lisäksi toiseksi puolustusvoimilla on myös suorituskykyinä rakennettavia hankkeita ja hankintoja, jotka ovat kokonaisuudessaan turvaluokiteltuja.

Muusta lainsäädännöstä todettakoon, että valtion turvallisuus- ja puolustushankinnoista (1513/2011, ks. esim. 8 §) on rajoitettu esimerkiksi sitä, että kyseistä lakia ei sovelleta tiedustelutoimintaan liittyviin puolustus- ja turvallisuushankintoihin.

Puolustusministeriö kiinnittää myös huomiota siihen, että julkisesta avoimuusrekisteristä hankittuja tietoja, esimerkiksi hankintoihin liittyen, yhdistelemällä saatetaan voida muodostaa maanpuolustuksen kannalta kriittistä tietoa.

Puolustusministeriö toteaa, että sen havainnon mukaan mietintö ja ehdotus ei käsittele edellä mainittuja näkökantoja, jotka on säädetty kansallisen turvallisuuden varmistamiseksi.

Puolustusministeriö esittää, että edellä mainituilta osin tietojen kirjaaminen julkiseen rekisteriin tulisi rajata lain ulkopuolelle. Puolustusministeriö ei näe, että mietinnössä kirjatusti ehdotettu laki ja avoimuusrekisteri täydentäisivät julkisuuslainsäädäntöä, vaan kyse olisi pikemminkin salassapitoperusteiden osalta julkisuuslain muuttamisesta.

Puolustusministeriö toteaa, että mikäli avoimuusrekisteri koskisi Puolustusvoimia ja sen eri hallintoyksiköitä, tulisi jatkovalmistelussa ottaa huomioon ja arvioida huolellisesti ehdotuksen vaikutukset kansalliseen turvallisuuteen, maanpuolustukseen ja operaatioturvallisuuteen sekä näitä koskevaan salassapitosäätelyyn.

3. Lopuksi

Aiemmin todetusti puolustusministeriö pitää mietinnön ja esityksen ehdotuksia kannatettavina. Puolustusministeriö kuitenkin edellyttää, että tässä lausunnossa esiintuodut näkökannat arvioidaan tarkemmin. Vaikutusten arviointi kansallisen turvallisuuden kannalta ja sen suojaamiseksi vaikuttaisi jääneen puutteelliseksi, minkä lisäksi esityksen suhdetta muuhun lainsäädäntöön, kuten julkisuuslain salassapitoperusteisiin sekä valtion puolustus- ja turvallisuushankintoja koskevaan säätelyyn, jää epäselväksi.

Hallitusneuvos, lainsäädäntöjohtaja

Hanna Nordström

Vanhempi hallitussihteeri

Kosti Honkanen

Jakelu

Oikeusministeriö

Tiedoksi Esa Pulkkinen, kansliapäällikkö
Teemu Penttilä, osastopäällikkö
Janne Kuusela, osastopäällikkö
Raimo Jyväsjärvi, osastopäällikkö

Pääesikunta

VN/4118/2019-PLM-231

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: